

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Ekonomická fakulta
Katedra účetnictví a financí

Teze diplomové práce

Environmentální zdanění, stav a perspektivy využití

Vypracovala: Bc. Kristýna Žaludová

Vedoucí práce: doc. Ing. Milan Jílek Ph.D.

České Budějovice

2023

Klíčová slova: environmentální daně, daně, daňový systém, klimatická neutralita

JEL Classification: H23, H71, E01

Anotace:

Tato diplomová práce zkoumá vývoj environmentálního zdanění na území České republiky, který je porovnán s Dánskem a státy EU. Vzhledem k aktuálnosti tématu klimatických změn vyvstává mnoho otázek ohledně udržitelnosti a správném nastavení daňových systémů. Hlavním cílem diplomové práce je zhodnotit míru současného nastavení environmentálního zdanění a jeho budoucího využití jako nástroje pro přechod ekonomiky na klimatickou neutralitu v České republice. K závěrům tohoto cíle bylo dosaženo pomocí systematického zkoumání dat environmentálních daní a poplatků. Z práce plyne, že Česká republika je úspěšná ve svém snažení o snížení emisí a snižování energetické náročnosti průmyslu, i přes toto snížení je stále nad průměrem Evropské unie. Je tedy nutné pokračovat ve snižování jak energetické náročnosti, tak v snižování emisí. Tyto problémy plynou především z energetické náročnosti průmyslu. Česká republika v porovnání s Dánskem klade minimální důraz na zatěžování domácnosti environmentálními daněmi, a to i v porovnání s ostatními státy EU.

Úvod

Klimatická neutralita je ve společnosti 21. století velkým tématem. Přestože toto téma není nové, velkého zájmu se dočkalo až v posledních několika letech. První dokumentace tohoto problému lze datovat už k 70. letům minulého století.

Dříve byla příroda schopna uspokojovat lidské potřeby a revitalizovat dopady lidské činnosti, avšak stále zvyšující se populace znamená i větší spotřebu přírodních zdrojů a vyšší míru znečištění. Vzhledem k mnohdy alarmujícím problémům je součástí politiky většiny států ochrana životního prostředí. Ta zavádí různé nástroje k ochraně životního prostředí s cílem omezit či kompenzovat výrobu a spotřebu, které vytváří zátěž pro životní prostředí. Každá země toto téma udržitelnosti řeší po svém a dle svých možností. Zároveň ale, stejně jako v mnoha jiných tématech, se státy domlouvají na společných postupech a určují si cíle, neboť jediné tak lze dosáhnout vlivných výsledků.

Jedním z nástrojů environmentální politiky jsou daně a poplatky. Příliš vysoké zdanění může vést k nadměrné ekonomické zátěži, která vede ke snaze vyhnout se dani. Rovněž špatné nastavení environmentálních daní může vést k malému až nulovému účinku. Environmentální daně je možné využívat k financování projektů, které mohou do budoucna přinést inovace pro udržitelný rozvoj a snižování znečišťování přírody. Zároveň je lze použít jako dotace k pobídce inovací – motivace investice do nových a úspornějších strojů.

Česká republika se stejně jako ostatní členské země Evropské unie zavázala k přechodu ekonomiky na uhlíkovou neutralitu. To fakticky znamená, že nebude vytvářet emise skleníkových plynů a ty, které vytvoří, tak ve stejné míře zachytí.

Tato diplomová práce se bude zabývat problematikou environmentálního zdanění na úrovni České republiky a států Evropské unie, nastíní princip environmentálního zdanění u nás i v zahraničí a porovná vybrané systémy.

Cíl práce

Cílem práce je posoudit míru současného i perspektivu budoucího využití environmentálních daní v ČR jakožto nástroje pro přechod ekonomiky na klimatickou neutralitu.

Metodika

Naplnění cílů práce předpokládá odpovědět na následující výzkumné otázky: Jak se environmentální daně v ČR a Evropské unii za sledovaná léta vyvíjí a kam tento vývoj směřuje? Vývoj environmentálního zdanění je sledován z následujících hledisek:

1. Výše environmentálního zdanění (daňová kvóta, výnos environmentálních daní na obyvatele, podíl environmentálních daní k průměrné mzdě).
2. Vývoj environmentálního zdanění (vývoj spotřeby energie z neobnovitelných a obnovitelných zdrojů, vývoj HDP a ED v čase).
3. Struktura environmentálního zdanění.

Data sloužící k účelům této práce a k naplnění cílů této práce jsou získána z databáze Eurostat. Srovnávání budou probíhat jak v čase, tak i prostoru. Časová řada byla zvolena pro roky 2008-2020. Pro účely této práce budou výsledky EU označeny jako EU27.

Nejprve tedy byla spočítána výše environmentálního zdanění pomocí daňových kvót. V čitateli najdeme zkoumanou daň (ED). Jmenovatelem je hrubý domácí produkt, dále jen HDP. Dle výsledných hodnot byl vybrán vzorový stát pro srovnání s Českou republikou. Vysoký podíl environmentálních daní na HDP signalizuje, že v daném státu je kladen vyšší důraz na tuto daň. Cílem je najít stát s vyšším podílem ED na HDP oproti Česku a EU27.

Další výpočet se týká daňové zátěže na obyvatele. Ta bude zjištěna podílem vybraných ED daného státu na počtu jeho obyvatel. Environmentální daň na obyvatele byla srovnána s průměrnými mzdami.

Vývoj environmentálních daní EU27, Česka a vybrané země bude zachycen v čase pomocí bazických indexů. Výchozím rokem bude rok 2008. Stejným způsobem bude zkoumán vývoj HDP, vývoj spotřeby neobnovitelné energie a vývoj spotřeby obnovitelné energie.

U struktury environmentálního zdanění je zkoumáno složení environmentálních daní a jejich struktura, jaké daně se podílejí na daňových příjmech nejvíce a které jsou naopak nižší. Celkové environmentální daně budou tedy rozděleny podle jednotlivých skupin daní na energetické, dopravní, ze znečištění a ze zdrojů. Dále se práce zaměří na zkoumání struktury ED placených domácnostmi. Jestli se nějak výrazně liší od struktury celkových daní, tedy zda jsou poměry v placení stejné. V této části proběhne i výpočet procentuálního podílu daní placených domácnostmi na celkovém daňovém zatížení. Tedy jak velká část z celkem zaplacených daní platí domácnosti. Následně se práce hlouběji zaměří na daně energetické a dopravní.

Výsledky a diskuse

Analýza byla provedena na 27 státech Evropské unie a Evropské unii jako celku (dále jen EU27). Diplomová práce se zaměřila na podíl environmentálních daní na HDP. Dánsko bylo vybráno jakožto vzorový stát v oblasti environmentálního zdaňování, jelikož podíl environmentálních daní na HDP mělo ze všech zkoumaných států ve sledovaných letech jeden z nejvyšších, viz *tabulka 10.3* v příloze diplomové práce. Tento výběr lze podpořit i hodnocením ve zprávě společnosti SGI Network, která v roce 2018 provedla výzkum v oblasti environmentálních politik států. Dánské království se umístilo na druhém místě. Česká republika zaujala 30. místo z celkových 41 hodnocených zemí. Dánsko mělo výrazně vyšší daňovou zátěž na obyvatele oproti Česku a i EU27 (*tabulka 10.8* v příloze diplomové práce zobrazuje výslednou daňovou zátěž na obyvatele).

Zhodnocení daňové zátěže bylo provedeno pomocí environmentální daně na obyvatele, která byla následně porovnána s průměrnými ročními mzdami. Výsledná čísla jsou k vidění v *tabulce 1*. pro EU27, Česko a Dánsko.

Tabulka.1 Daňová zátěž environmentálními daněmi k průměrné mzdě vybraných států a EU27 (v %)

Stát ⁽²⁾	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
EU27 ⁽³⁾	2,22	2,15	2,16	2,21	2,22	2,23	2,25	2,27	2,31	2,32	2,31	2,27	2,08
CZ ⁽⁴⁾	3,01	2,96	2,84	2,89	2,70	2,57	2,66	2,65	2,70	2,55	2,43	2,52	2,31
DK ⁽⁵⁾	3,82	3,35	3,41	3,41	3,36	3,51	3,37	3,36	3,36	3,20	3,18	2,92	2,77

Zdroj: vlastní zpracování (env_ac_taxind2, nama_10_fte).

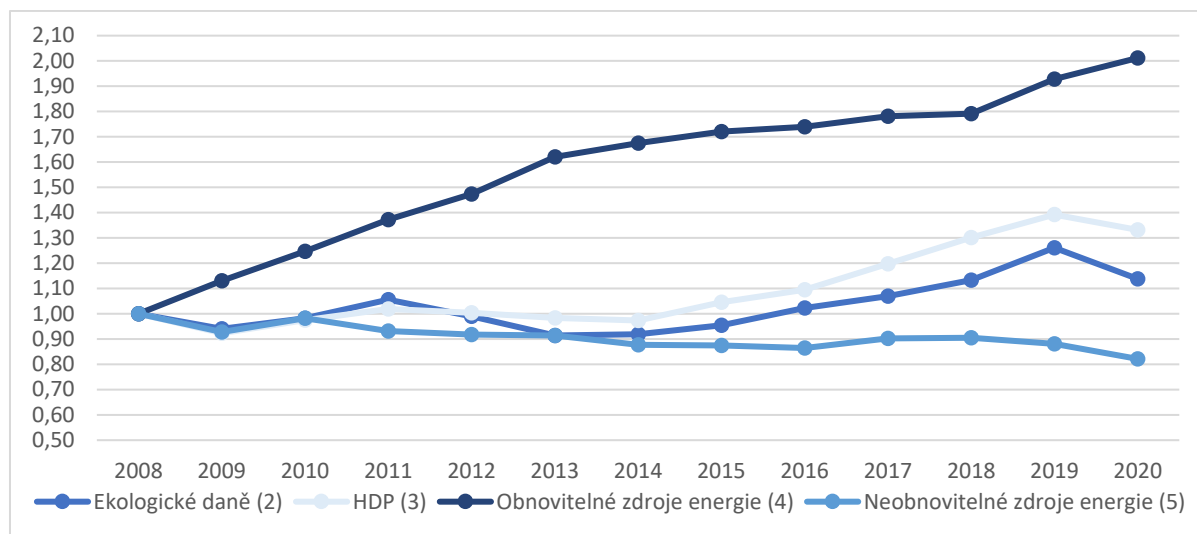
Na první pohled si lze všimnout, že Dánsko má vyšší daňovou zátěž environmentálními daněmi k průměrné mzdě oproti Česku a EU27. Česká republika má vyšší výsledky než EU27. Dále je možné pozorovat, že tento poměr u všech sledovaných států v *tabulce 1* klesá.

Dále bude zjištěn vývoj v čase u environmentálních daní, HDP, spotřeby energií (bez obnovitelných zdrojů) a spotřeby energií z obnovitelných zdrojů u EU27, Česku a Dánsku. Vývoj bude promítnut pomocí indexů, kdy základnou bude rok 2008. Data Evropské unie do jisté míry určují trend vývoje členských států EU. Ten lze pozorovat především v rostoucí spotřebě energií z obnovitelných zdrojů. Naopak klesá spotřeba energií ze zdrojů neobnovitelných. Je možné si všimnout, že vývoj environmentálních daní a HDP je do jisté míry téměř totožný s vývojem ED a obojí roste. Během sledovaných let spotřeba energií z obnovitelných zdrojů roste, zatímco spotřeba energií z neobnovitelných zdrojů klesá. To je dáno vývojem environmentálních politik jednotlivých států a zájem o alternativní zdroje energií.

Vývoj ukazatelů v České republice, zobrazený v *grafu 1*, má stejné tendence, jako vývoj EU27. Oproti EU27 má Česko ale během let intenzivnější vývoj zdrojů obnovitelné energie. Na druhou stranu ale Česko nesnižuje spotřebu neobnovitelných zdrojů takovým tempem jako EU27 či Dánsko. To je dáno tím, že Česká republika je velice průmyslový stát (blíže viz diplomová práce a Solilová (2015)). Vývoj HDP je dán stavem ekonomiky v jednotlivých letech

a vývoj ED se vyvíjí podobně. Zdrojem pro tento graf jsou data z *tabulky 10.14* v příloze diplomové práce.

Graf 1 Vývoj environmentálního zdanění České republiky

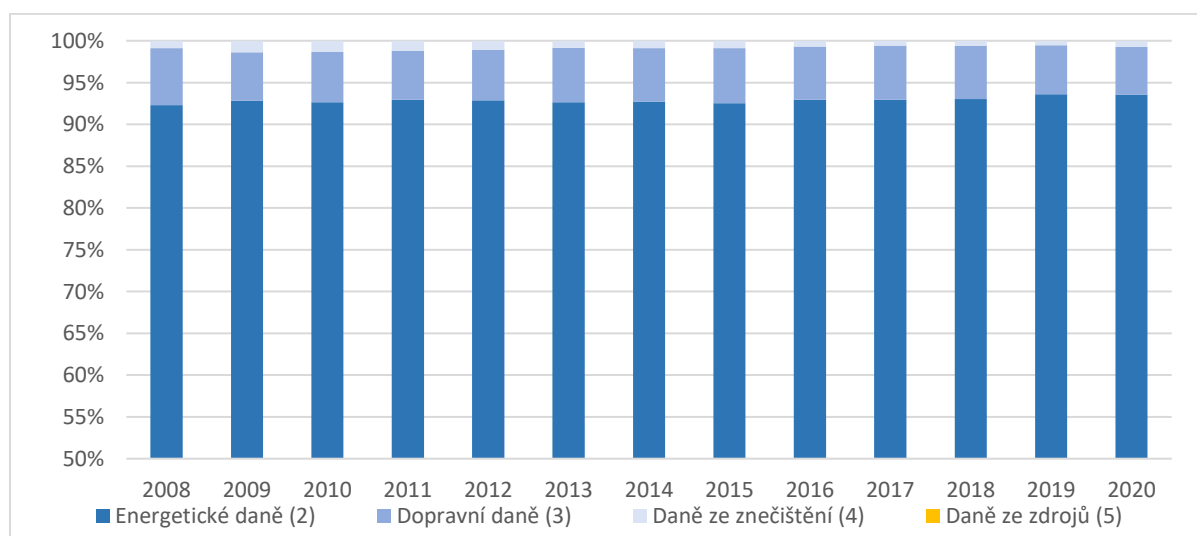
Zdroj: vlastní zpracování (*env_ac_taxind2, gov_10a_taxag, nrg_bal_s*).

Vývoj Dánska a EU jsou na tom vývojově podobně jako Česko. Na rozdíl od Česka dosahují většího rozpětí ve vývoji spotřeby energií z obnovitelných a neobnovitelných zdrojů. To lze označit jako pozitivní, neboť spotřeba energií z neobnovitelných zdrojů je do značné míry nahrazována novými obnovitelnými zdroji. Oproti České republice má Dánsko stabilnější vývoj ED a HDP, které roste a klesá bez skokových změn. Vývoj HDP je dán stavem ekonomiky v zemi.

Dle Jonek-Kowalska (2022) se během let 1990-2018 energetické mixy Česka a Dánska vyvíjely podobně, přesto odlišně. Zatímco Dánsko snižovalo svou spotřebu uhlí za pomoci přechodu na obnovitelné zdroje energie, Česká republika snižovala svou spotřebu uhlí za pomoci přechodu na jadernou energii. Výsledkem obou těchto cest bylo výrazné snížení emisí CO₂.

Struktura mixu environmentálních daní České republiky je zobrazena v *grafu 2*.

Graf 2 Složení environmentálních daní České republiky (v %)¹

Zdroj: vlastní zpracování (*env_ac_taxind2*).

¹ Graf 10 zobrazuje horních 50 % dat.

Největší roli v Česku hrají energetické daně, jejichž podíl na environmentálních daních se ve sledovaných letech pohyboval vždy mezi 92 % a 94 %, dopravní daně pokrývají téměř celý zbytek z ED. Ve sledovaných letech dosahují daně maximálně 2 %, nejčastěji se jedná o méně než jeden procentní bod. Daně ze zdrojů Česká republika nemá.

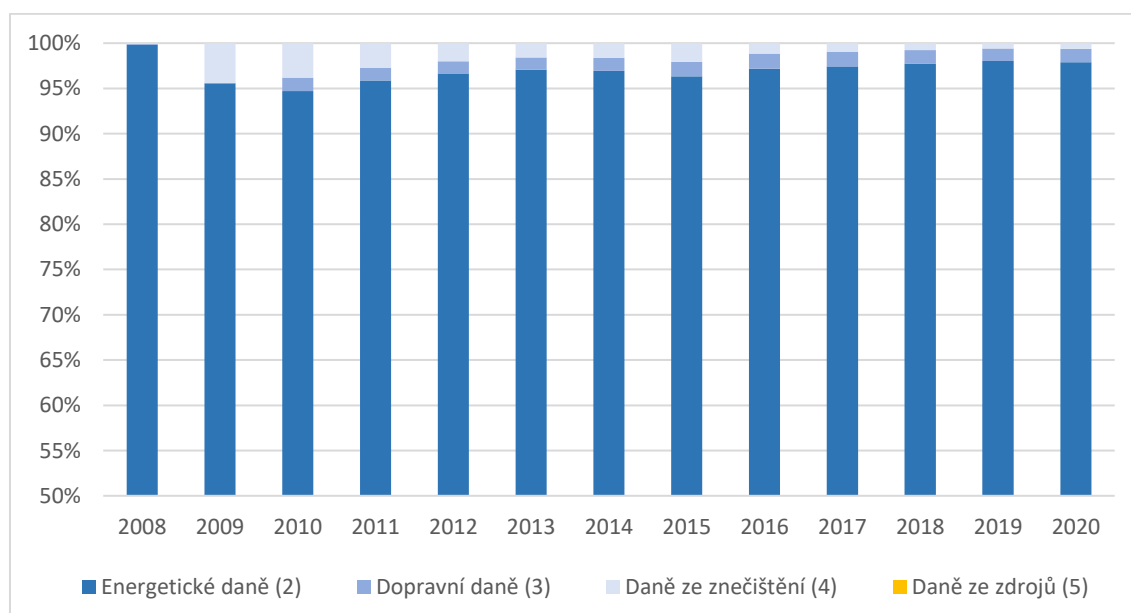
V rámci EU27 je rozložení jednotlivých složek celkové environmentální daně vybrané v celé EU ve sledovaných letech tvořeno z 70 % daněmi z energií a tento poměr se ve sledovaných letech nijak významně neměnil. Energetické daně tak do značné míry udávají trend růstu celkových ED.

Největší položkou environmentálních daní Dánska jsou daně z energií, na rozdíl od ČR ale nemají energetické daně v Dánsku tak velký podíl na celkových daních. Energetické daně tvoří zhruba 55 % celku, jejich poměr ve sledovaných letech nejprve roste a později klesá. V Dánsku mají oproti Evropskému standardu poměrně vysoké dopravní daně, ty pokrývají zhruba 40 % celkových environmentálních daní a jejich poměr k celkovým daním se v letech zvyšuje. Daně ze znečištění v letech spíše klesají a dosahují hodnot mezi 2,5 - 4,5 %. Dánsko daně ze zdrojů má, konkrétně se dle Eurostatu jedná o clo placené z dovozu surovin a z těžby. Daně ze zdrojů pokrývají zhruba 2 – 2,5 %.

Jedním z dílčích cílů je posouzení daňové zátěže domácností. Jak moc jsou domácnosti zatíženy vypovídá o dvou faktech. Jak je nynější systém nastavený, jak zatěžuje domácnosti a jestli je potenciálně možné zvýšení ED.

Rozložení environmentálních daní dle kategorií v České republice zaplacené domácnostmi zobrazené v grafu 3. Environmentální daně, které české domácnosti platí, jsou z 95 % tvořeny daněmi z energií. Procentuální zastoupení daní ze znečištění v roce 2009 stouplo, stojí za tím novelizace zákona 185/2001 Sb., o odpadech. Od 1.1. 2009 byla zavedena povinnost placení *Poplatku za podporu sběru, zpracování, opětovného použití a likvidace vybraných autovraků*. Blíže viz diplomová práce. Nárůst dopravních daní v roce 2010 byl způsoben změnou přidělování poplatků za registraci vozidel, a to způsobilo výrazný nárůst dopravních daní v tomto roce. Registrační poplatky z osobních automobilů a motocyklů jsou přiděleny domácnostem, blíže je tato problematika rozvedena v diplomové práci.

Graf 1 Složení environmentálních daní dle kategorií v ČR placených domácnostmi (v %)²

Zdroj: vlastní zpracování (env_ac_taxind2).

² Graf 13 zobrazuje horních 50 % dat.

Největší položku daní placených domácnostmi v EU27 jsou daně energetické, ty se podílejí na příjmech zhruba ze 70 %. Druhou největší složkou jsou daně dopravní, které se na příjmech podílejí zhruba z 25 %. Ve zbylých 5 % se jedná o daně ze znečištění a daně ze zdrojů. Dále bylo zjištěno, že domácnosti v EU27 platí ve sledovaných letech zhruba 50 % celkových environmentálních daní. Dle zjištění výpočtů platí dánské domácnosti více jak 50 % celkových ED. Vyplývá to z *tabulky 10.21* v příloze diplomové práce. Největší podíl mají energetické daně, následují je dopravní daně, posledních 5 % pokrývají daně ze znečištění a daně ze zdrojů.

Energetické daně tvoří největší příjmovou složku, i proto jim byla věnována speciální pozornost. *Tabulka 2* obsahuje procentuální vyjádření podílu energetických daní zaplacených domácnostmi k celkovým energetickým daním během sledovaných let. Je možné si všimnout, že se tyto poměry výrazně nemění a nejsou zde ani žádné výrazné výkyvy. České domácnosti neplatí v průměru ani 20 % z celkového objemu energetických daní, z předešlého zkoumání ale vyplynulo, že těchto 20 % je z 95 % jediná platba, která domácnosti výrazněji zatěžuje. Oproti tomu dánští obyvatelé platí průměrně více jak 57 % z celkového objemu energetických daní vybraných na území Dánského království. Průměrné zatížení domácností energetickými daněmi ve sledovaných letech V EU27 je 47 %.

Tabulka 2 Energetické daně v EU27, CZ, DK placené domácnostmi k celkovým energetickým daním (v %)

Stát (2)	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Průměrné zatížení (6)
EU27 (3)	49,8	50,8	50,0	47,8	47,7	47,0	45,8	46,6	47,1	46,6	45,6	44,9	43,3	47,2
CZ (4)	17,1	17,8	18,3	18,6	20,0	20,6	19,5	20,6	20,8	21,8	22,6	21,3	17,6	19,7
DK (5)	58,3	56,6	57,9	56,8	55,8	57,0	54,0	55,0	54,8	60,5	59,8	61,6	60,7	57,6

Zdroj: vlastní zpracování (env_ac_taxind2).

Druhou největší položkou environmentálních daní jsou dopravní daně. V *tabulce 3* je možné spatřit podíl dopravních daní placených domácnostmi k celkovým dopravním daním v EU27, Česku a Dánsku. Zatímco v Dánsku platí domácnosti kolem 55 % dopravních daní, v Česku se tento podíl pohybuje kolem 4 %. Významný nárůst je možné pozorovat v roce 2010, který byl vysvětlen novými pravidly pro platbu mýtného. Hlavní příjmy dopravních daní jsou *daně silniční*, které platí především firmy a podnikatelé využívající vozidlo k podnikatelským účelům. I z toho lze odvodit, že silniční daně české domácnosti neplatí, stejně tak se domácností netýká platba mýtného. Další položkou jsou *poplatky za vjezd do vybraných míst motorovým vozidlem* a *poplatek za registraci vozu*, který se již týká i domácností.

Tabulka 3 Dopravní daně v EU27, CZ, DK placené domácnostmi k celkovým dopravním daním (v %) (1)

Stát (2)	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Průměrné zatížení (6)
EU27 (3)	67,4	68,3	68,5	67,7	68,4	69,3	69,8	68,4	68,2	66,7	67,2	67,0	68,2	68,1
CZ (4)	0,2	0,2	4,3	4,4	4,3	4,1	4,2	4,8	5,1	5,1	5,0	4,8	4,4	3,9
DK (5)	61,9	58,1	57,9	55,3	59,1	59,9	58,3	56,4	54,0	53,8	56,6	56,5	56,7	57,3

Zdroj: vlastní zpracování (env_ac_taxind2).

Zatímco v některých zemích platí domácnosti téměř dvě třetiny daní z dopravy, v České republice tomu tak vůbec není, naopak se Česko řadí mezi země s minimálním zatížením domácností dopravními daněmi. Nárůst mezi roky 2009 a 2010 byl způsoben změnou v metodice získávání a třídění dat. Do roku 2009 byly poplatky za registraci vozidel evidovány

v položce nepřidělené. Od roku 2010 se poplatky odhadují dle počtu nových registrací a jsou přidělovány domácnostem (blíže bylo popsáno v kapitole 4.3 v diplomové práci). V Evropské unii se v průměru jedná o 68% podíl plateb domácnostmi na dopravních daních. Tudiž ani Dánsko nedosahuje průměru EU27.

Vyhodnocení a diskuze

V první části výpočtů se autorka zaměřila na výši environmentálního zdanění, zkoumán byl podíl environmentálních daní k HDP. Pomocí tohoto ukazatele bylo pro srovnání s Českem vybráno Dánsko jakožto vzorový stát v oblasti environmentálního zdanění. Dánsko mělo rovněž vysoké daňové zatížení na jednoho obyvatele.

Daň na obyvatele byla následně vztažena k průměrné hrubé mzdě. Podíl environmentálních daní na průměrné hrubé mzdě je poměrně nízký u všech států. Dánsko mělo jedny z nejvyšších výsledků. Poté byla pozornost věnována porovnání pouze daním placených domácnostmi. Tento poměr vyšel ještě o něco nižší. Výstupem těchto výpočtů je fakt, že domácnosti jsou přímou cestou zatíženy velmi málo.

Pomocí indexů (index = 2008) byl zjištěn vývoj v čase ukazatelů HDP a ED, pro komplexnost bylo využito vývoje spotřeby energie z obnovitelných a neobnovitelných zdrojů. Z těch je vidět, že v České republice se sice zdvojnásobila spotřeba energií z obnovitelných zdrojů (což mimo jiné značí velký rozmach tvorby energie z obnovitelných zdrojů). Na druhou stranu ale Česko nesnížilo svou spotřebu energií z neobnovitelných zdrojů natolik jako zkoumané Dánsko a ani ve srovnání s poklesem této spotřeby v EU27.

Jeden z cílů návrhu nové směrnice 2003/96/ES je věnován zdanění energií, aby byla lépe odrážena ambice EU v této oblasti. Dle SGI (2018) totiž hodně zemí, včetně Dánska, má v plánu přechod na obnovitelné zdroje energií. V Česku jsou obnovitelné zdroje energie na vzestupu. Do budoucna je tedy možné, že energetické daně (z neobnovitelných zdrojů) budou postupně ztrácet na intenzitě využití, protože spotřeba energií z neobnovitelných (zdaňovaných) zdrojů bude snižována na úkor těch obnovitelných.

Dánské království je v otázce udržitelnosti dále, jak tomu naznačují výsledky této práce. Svědčí o tom i fakt, že již v roce 2006 Dánsko představilo plán pro přechod na 100% obnovitelnou energii z vlastních zdrojů, a to do roku 2030. Dle Lund (2009) je tento plán uskutečnitelný, závisí to ale na správně zvoleném energetickém mixu.

Úspěšnost Dánska v tomto plánu potvrzuje i článek Jonek-Kowalska (2022), který se zabýval snižováním emisí oxidu uhličitého ve státech Evropské unie. Ve výsledcích uvádí Dánsko jako jeden ze států, které svou spotřebu uhlí snižovalo za pomoci přechodu na obnovitelné zdroje (především větrná energie). Studie zkoumala několik dalších států s výrazným snížením spotřeby uhlí. Mezi zkoumané státy patřila i Česká republika. V roce 1990 přesahoval podíl na primární výrobě energie podíl uhlí 60 %. V roce 2018 byl snížen na 38 %. Tohoto snížení bylo dosaženo díky využití jaderné energie a obnovitelných zdrojů energie (Jonek-Kowalska, 2022).

Je potřeba zamyslet se nad tím, že zavedení každé daně či poplatku je spojené s jeho postupnou ztrátou efektu. Například podíváme-li se na Českou republiku v roce 2009, kdy došlo k zavedení *poplatku na podporu sběru, zpracování, opětovného použití a likvidaci vybraných autovraků*. Tento poplatek při jeho zavedení přinesl zprvu poměrně vysoký příjem daní ze znečištění, který ale postupně klesal a v roce 2020 byl již poloviční oproti roku 2009. Může za to fakt, že se poplatek týká starých aut, těch ale postupem roků ubývá. Novější auta splňující emisní normy nahradila auta stará, a poplatek tak ztrácel každým rokem na svém významu ve státní pokladně.

Environmentální daně zaplacené domácnostmi v České republice se poměrně vymykají zvyklostem v rámci EU27. Zatímco v EU27 platí domácnosti zhruba 50 % daní z energií, v Česku se jedná průměrně o 20% podíl během sledovaných let. V Česku se domácností téměř

nedotýkají dopravní daně. Ty jsou zde placeny domácnostmi pouze ze 4 % (průměr za zkoumaná léta), přičemž trendem v EU27 je nadpoloviční podíl domácností na dopravních daních (viz kapitola 4.3.2. diplomové práce).

Daňové zatížení v České republice lze tedy hodnotit jako velmi nízké oproti srovnávanému Dánsku i oproti EU. V této oblasti existuje velký prostor pro změnu (zvýšení), případně zavádění nových daní, kterými se může země inspirovat například u zkoumaného Dánska s propracovanějším schématem dopravních daní.

Dle výpočtů lze odvodit několik faktů ohledně environmentálních daní v České republice. Je evidentní, že Česko má zpoždění oproti sledovanému Dánsku v oblasti environmentálního zdaňování. Česko klade minimální zátěž na domácnosti, nijak valně to ale nedohání ani zatěžováním podniků. Všeobecně lze český systém ED hodnotit zaostale. Pravdivost těchto tvrzení lze podpořit i některými zahraničními studiemi.

Ačkoliv Česko za posledních 12 let (na zkoumané časové řadě) zdvojnásobilo výrobu energie z obnovitelných zdrojů, v absolutních číslech je na tom stále několikanásobně hůře než Dánsko. Naopak v oblasti neobnovitelných zdrojů lze pozorovat velmi pomalý pokles spotřeby těchto zdrojů v České republice.

Celá myšlenka Green Dealu pochází z provedené revize směrnice 2003/96/ES, která byla zavedená v roce 2003 a při její revizi byly zjištěny značné nedostatky v oblasti environmentální politiky pro dnešní dobu. Nyní prochází změnami, které mají více reflektovat potřeby společnosti v oblasti environmentálních daní. Tuto změnu lze hodnotit jako pozitivní, mělo k ní ale dojít již dříve. Za posledních 20 let se v otázce životního prostředí událo mnoho.

Pro úspěšný přechod na uhlíkovou neutralitu je stěžejní, mimo správné nastavení environmentální politiky, i edukace společnosti v této oblasti. Pro fungování těchto daní je důležitá hluboká společenská změna smýšlení nad touto problematikou. Společenská odpovědnost je stěžejní a bez ní není možné dosáhnout nějakých výraznějších změn.

Závěr

Z výsledků diplomové práce plyne, že Česká republika je v otázce environmentálního zdaňování značně pozadu. Přes všechna zlepšení Česka v otázce obnovitelných zdrojů a snižování spotřeby energií z neobnovitelných zdrojů stále čelí významným výzvám v oblasti životního prostředí a cesta k uhlíkové neutralitě nebude jednoduchá. Za úskalí české ekonomiky v přechodu na klimatickou neutralitu tak lze považovat právě její podstatu. Česká republika je vysoce průmyslovým státem a na rozdíl od Dánska nemá takové možnosti v oblasti obnovitelných zdrojů. Právě tento fakt je ale signálem a výzvou pro Česko k transformaci energetického mixu a redukci závislosti na neobnovitelných zdrojích. Česko se musí více zapojit do dění a hledat cesty ke zlepšení.

Přestože aktuální situace nenasvědčuje tomu, že zavádění nových a vyšších daní by bylo nejlépe načasované, bude tato změna nevyhnutelná. Vyšší zdanění s sebou nese značné obavy ze zvyšování životních nákladů. To evidentně souvisí s potřebou reformy daňového systému. Vlády se tomuto tématu musí více věnovat.

Sociální spravedlnost je potřeba udržet, u environmentálních daní musí nadále platit zásada „znečišťovatel platí“. Ti, kteří spotřebovávají více, případně tvoří více (emisí, odpadu), tak také platí více. Environmentální daně jsou daněmi ze spotřeby, do značné míry se jim tak dá vyhnout nenakupováním těchto komodit. V některých případech ale jejich nepoužívání není možné (teplo, světlo) a zatížení je tak neúměrně vysoké pro obyvatele s nízkými příjmy oproti obyvatelům s příjmy vyššími. Pro takové případy by bylo vhodné nastavit cílená opatření pro tyto skupiny ohrožených obyvatel. Tím může být poskytnutí dotací či jiný druh finanční podpory.

Přechod na klimatickou neutralitu musí být spojen s edukací společnosti v této oblasti a celkové změně smýšlení o přírodě a jejích zdrojích. Změny připravené v dokumentu Green

Deal k environmentálnímu zdaňování sehraje důležitou roli při přechodu na uhlíkovou neutralitu. Nelze ale opomíjet fakt, že transformace ekonomik k obnovitelným zdrojům energií a přechod na bezemisní komodity (především pak v dopravní sféře), bude mít efekt na environmentální zdanění a dojde k postupnému útlumu efektu environmentálních daní na rozpočty států.

Pokud má politika životního prostředí splňovat cíle Green Dealu a zároveň respektovat možnosti státu, bude potřeba se zabývat strukturou daňové kvóty. Ačkoliv bude environmentální zdaňování užitečným nástrojem pro přechod na uhlíkovou neutralitu, ke klimatické neutralitě bude potřeba dosáhnout daleko větších změn, než je změna v environmentálním zdanění. Především pak v oblasti regulace emisí CO₂ nebo snižování jejich dopadu na životní prostředí. Pro dosažení stanovených cílů je nezbytná spolupráce a účast všech zainteresovaných stran – tedy všech obyvatel planety Země. Přestože Evropská unie v tomto směru dosahuje významného pokroku, je aktivní ve snaze nalézt řešení problémů a staví se do vedoucí role v boji proti klimatickým změnám, bez účasti všech je toto snažení neefektivní. Je nutné vyvíjet tlak na ostatní znečišťovatele, kteří jsou svými emisemi daleko významnější proti EU, jako například Čína a USA.

Seznam literatury použité v tezích

1. Evropské společenství. (2003). Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/96/ES ze dne 27. října 2003 týkající se zdanění energií a elektřiny. EUR-Lex. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A02003L0096-20230110>
2. Evropská komise. (2019). The European Green Deal. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/publications/communication-european-green-deal_en
3. Evropský parlament. (2019). Emise CO₂ z aut: fakta a čísla (infografika). Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/society/20190313STO31218/emise-co2-z-aut-fakta-a-cisla-infografika>
4. Evropský parlament. (2019). Uhlíková neutralita: Dosáhneme ji do roku 2050. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/priorities/climate-change/20190926STO62270/uhlikova-neutralita-dosahneme-ji-do-roku-2050>
5. Evropský parlament. (2020). Zelená dohoda pro Evropu: Cesta k ekologické EU. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/society/20200618STO81513/zelena-dohoda-pro-evropu-cesta-k-ekologicke-eu>
6. Jonek-Kowalska, I. (2022). Towards the reduction of CO₂ emissions: Paths of pro-ecological transformation of energy mixes in European countries with an above-average share of coal in energy consumption. <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2022.102701>
7. Lund, H., & Mathiesen, B. V. (2009). Energy system analysis of 100% renewable energy systems—The case of Denmark in years 2030 and 2050. *Energy*, 34(5), 524-531. <https://doi.org/10.1016/j.energy.2008.04.003>
8. Solilová, V., & Nerudová, D. (2015). Evaluation of greenhouse gas emissions and related aspects: case of the Czech Republic. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*. Dostupné z: <https://acta.mendelu.cz/pdfs/acu/2015/01/35.pdf>
9. Sustainable Governance Indicators (SGI) Network. (2018). Environmental Policies in Denmark. Dostupné z: https://www.sgi-network.org/2018/Denmark/Environmental_Policies

Plný seznam použité literatury je uveden v textu diplomové práce.

Další bibliografické údaje

Type of thesis: master

Author: Kristýna ŽALUDOVÁ

Academic Year: 2022/2023

Department: Department of Accounting and Finance, Faculty of Economics, University of South Bohemia in Ceske Budejovice, Czech Republic

Thesis supervisor: doc. Ing. Milan JÍLEK Ph.D.

Number of pages: 60

Language of thesis: CZ

Title of Thesis: Environmental taxation, state of art and perspectives of use

Annotation: This master thesis examines the development of environmental taxation in the Czech Republic, which is compared with Denmark and EU countries. Given the topicality of the topic of climate change, many questions arise regarding sustainability and the correct setting of tax systems. The main objective of the thesis is to evaluate the extent of the current setting of environmental taxation and its future use as a tool for the transition of the economy to climate neutrality in the Czech Republic. The conclusions of this objective were reached through a systematic examination of environmental tax and fee data. The thesis shows that the Czech Republic has been successful in its efforts to reduce emissions and reduce the energy intensity of industry, despite this reduction it is still above the European Union average. It is therefore necessary to continue reducing both energy intensity and emissions. These problems stem mainly from the energy intensity of industry. Compared to Denmark, the Czech Republic places minimal emphasis on the burden of environmental taxes on households, even compared to other EU countries.

Key words: environmental taxes, taxes, tax system, climate neutrality

Přílohy vázané v práci:

Tabulka 10.1 Celkové environmentální daně států Evropské unie a EU27

Tabulka 10.2 HDP států Evropské unie ve sledovaných letech

Tabulka 10.3 Podíl environmentálních daní na HDP

Tabulka 10.4 Meziroční změny ED u států EU a EU27

Tabulka 10.5 Meziroční změny HDP u států EU a EU27

Tabulka 10.6 Meziroční změna HDP a ED v Česku a Dánsku

Tabulka 10.7 Počty obyvatel států Evropské unie

Tabulka 10.8 Environmentální daně na obyvatele, EU průměr a medián

Tabulka 10.9 Environmentální daně na obyvatele, EU průměr a medián (PPS)

Tabulka 10.10 Průměrné mzdy států EU v letech

Tabulka 10.11 Daňová zátěž environmentálními daněmi k průměrné mzdě států EU a EU27

Tabulka 10.12 Daňová zátěž environmentálními daněmi placené domácnostmi k průměrné mzdě vybraných států a EU27

Tabulka 10.13 Vývoj ukazatelů EU27

Tabulka 10.14 Vývoj ukazatelů CZ

Tabulka 10.15 Vývoj ukazatelů DK

Tabulka 10.16 Složení celkových environmentálních daní EU27

Tabulka 10.17 Složení celkových environmentálních daní České republiky

Tabulka 10.18 Složení celkových environmentálních daní Dánska

Tabulka 10.19 Složení environmentálních daní dle kategorií v EU27 placené domácnostmi

Tabulka 10.20 Složení environmentálních daní dle kategorií v ČR placené domácnostmi

Tabulka 10.21 Složení environmentálních daní dle kategorií v DK placené domácnostmi

Tabulka 10.22 Energetické daně v EU27, CZ, DK placené domácnostmi k celkovým energetickým daním

Tabulka 10.23 Dopravní daně v EU27, CZ, DK placené domácnostmi k celkovým dopravním daním

Tabulka 10.24 Podíl environmentálních daní na celkových daňových příjmech

Tabulka 10.25 Celkové daňové příjmy Česka, Dánska a EU27 (v EUR milion)